

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 03-05-2020 r.

Adam Bodnar

II.510.244.2020

**Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senat RP**

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący

W kręgu mojego zainteresowania pozostaje kwestia właściwego uregulowania odpowiedzialności za przestępstwa, w tym przestępstwa przeciwko mieniu. Do mojego Biura wpływają sygnały dotyczące niedoskonałości w regulacji przestępstw związanych z tzw. „oszustwem kredytowym (art. 297 § 1 i 2 k.k.¹). Po przeanalizowaniu przedstawionej mi problematyki pragnę przedstawić Panu Przewodniczącemu następujące spostrzeżenia.

Nowe typy oszustw gospodarczych zawarte początkowo w ustawie z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego², obecnie zaś w Kodeksie karnym z 1997 r. (w przepisach art. 297 i 298 k.k.) różnią się od tzw. klasycznego oszustwa w rozumieniu art. 286 k.k., w ten sposób, że nie zawierają znamienia skutku w postaci niekorzystnego rozporządzenia mieniem oraz korzyści majątkowej jako celu działania sprawcy³. W literaturze wskazuje się, że popełnienie przestępstwa stypizowanego w art. 297 § 1 k.k. następuje z chwilą przedłożenia wymienionych w tym przepisie dokumentów lub oświadczeń w celu uzyskania danego

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1950 z późn. zm.; dalej: Kodeks karny albo k.k.)

² Dz. U. Nr 126, poz. 615.

³ L. Wilk, *Rozdział I. Obrót gospodarczy w kodeksowym prawie karnym. 2. Oszustwa gospodarcze. w: Ochrona prawna obrotu gospodarczego.*, red. S. Kalus, Warszawa 2011, LEX.

instrumentu (także w przypadku odmowy jego udzielenia)⁴. W ujęciu tzw. klasycznego oszustwa takie zachowanie, które dopiero zmierza bezpośrednio ku jego dokonaniu, stanowi wcześniejszą formę stadialną w postaci usiłowania.

Prawidłowe zdekodowanie znamion podmiotowych art. 286 § 1 k.k., który przewiduje odpowiedzialność za doprowadzenie innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu, oraz art. 297 § 1 k.k. prowadzić musi do wniosku, że kumulatywna kwalifikacja art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. nawet w sytuacji przedłożenia podrobionego, przerobionego, poświadczającego nieprawdę albo nierzetelnego dokumentu albo nierzetelnego, pisemnego oświadczenia dotyczącego okoliczności o istotnym znaczeniu dla uzyskania wymienionych w art. 297 § 1 k.k. instrumentów finansowych stanowiących wsparcie finansowe, instrumentu płatniczego lub zamówienia, nie jest możliwa⁵. Przestępstwo z art. 297 § 1 k.k. jest przestępstwem formalnym z narażenia na niebezpieczeństwo abstrakcyjne. Jego dokonanie następuje niezależnie od tego, czy doszło do udzielenia świadczenia, o które ubiegał się sprawca, a także od tego, czy mający go udzielić został wprowadzony w błąd i czy w ogóle zapoznał się z treścią przedkładanego przez sprawcę dokumentu lub oświadczenia. Jeżeli czynności te zostały podjęte w takim kontekście, iż stanowią jednocześnie realizację znamion z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k., to wskazana kwalifikacja prawna, zgodnie z przyjętymi w doktrynie regułami wyłączania wielości ocen⁶, może zostać uznana za konsumującą kwalifikację z art. 297 § 1 k.k. U podstaw normy sankcjonującej z art. 297 § 1 k.k. leży bowiem ta sama norma sankcjonowana, co u podstaw art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k., której celem jest ochrona dobra prawnego w postaci szeroko pojętego mienia podmiotów wymienionych w art. 297 § 1 k.k. i w art. 286 § 1 k.k.⁷.

⁴ A. Wujastyk, *Przestępstwa tzw. oszustw kredytowych w ustawie oraz praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Warszawa 2011, s. 74.

⁵ M. Kulig, *Komentarz do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz aktualizowany.*, red. M. Mozgawa, LEX 2020, teza nr 21; odmiennie P. Kardas, *Komentarza do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. Wróbel, red. A. Zoll, wyd. IV, Warszawa 2016, LEX teza nr 79.

⁶ Zob. W. Wolter, *Reguły wyłączania wielości ocen*, Warszawa 1961; P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym*, Warszawa 2011.

⁷ Nadmienić należy, że w orzecznictwie sądów powszechnych przyjmuje się czasem jednak kumulatywną kwalifikację tych dwóch przepisów. Zob. wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie: z dnia 12 lutego 2016 r., sygn. akt II AKa 445/15, LEX nr 2152454, z dnia 28 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 63/16, LEX nr 2171294 oraz z dnia 11 kwietnia 2016 r., sygn. akt II AKa 413/15, LEX nr 2152872; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 28 stycznia 2014 r., sygn. akt II AKa 421/13, LEX nr 1428294; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 sierpnia 2013 r.,

Co istotne, realizacja znamion art. 286 § 1 k.k. następuje nie tylko wówczas, gdy oskarżony od początku miał zamiar niespłacenia kredytu albo niewłaściwego wykorzystania dotacji, ale także wówczas, gdy wprowadził dysponenta mieniem w błąd co do warunków ich udzielenia. Niekorzystne rozporządzenie mieniem, to nie tylko takie, w przypadku, którego zachodzi prawdopodobieństwo jego niezwrócenia, ale także takie, które zostało dokonane na warunkach, na których nie zostałyby dokonane, gdyby nie wprowadzenie dysponenta w błąd. W istocie zatem za nietrafny należy uznać pogląd, który ogranicza zakres kryminalizacji art. 286 § 1 k.k. tylko do sytuacji, w ramach których sprawca miał z góry powzięty zamiar niespłacenia kredytu. Do przypisania popełnienia tzw. oszustwa klasycznego z art. 286 § 1 k.k. nie jest konieczne ustalenie, że sprawca występując o udzielenie pożyczki pieniężnej, kredytu lub innego instrumentu finansowego wymienionego w art. 297 § 1 k.k., już w tym czasie działał z zamiarem jego niezwrócenia lub niespłacenia, a konieczne jest ustalenie, że wprowadził w błąd dysponenta tychże instrumentów finansowych, który to błąd warunkował udzielenie przez tegoż pożyczki pieniężnej, kredytu lub innego instrumentu finansowego wymienionego w art. 297 § 1 k.k. oraz ustalenie, że sprawca działał w celu uzyskania korzyści majątkowej, która może, choć nie musi, wynikać bezpośrednio z udzielenia wskazanych wyżej instrumentów finansowych. Sprawca czynu zabronionego z art. 286 § 1 k.k. może zatem działać z zamiarem spłaty pożyczki, kredytu lub innego instrumentu finansowego wymienionego w art. 297 § 1 k.k., lecz równocześnie z zamiarem wprowadzenia w błąd dysponenta co do tego, że spełnia warunki wymagane dla udzielenia mu instrumentu finansowego, których to warunków na czas podejmowania starań o uzyskanie tego instrumentu faktycznie nie spełnia. Jednocześnie taki sprawca działa w celu uzyskania korzyści majątkowej, gdyż po pierwsze nie zostałyby mu udzielony instrument finansowy, gdyby nie wprowadził w błąd jego dysponenta oraz po drugie, przykładowo, sprawca może zakładać, że uzyskanie owego instrumentu finansowego przyniesie mu pośrednią korzyść majątkową w postaci realizacji założonego celu gospodarczego. Zachowanie sprawcy, któremu towarzyszy cel związany z uzyskaniem kredytu, pożyczki pieniężnej lub instrumentu finansowego wymienionego w art. 297 § 1 k.k. dla realizacji którego przedłożono poświadczające nieprawdę dokumenty

wymienione w art. 297 § 1 k.k. realizuje zawsze znamiona bądź art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k., bądź art. 286 § 1 k.k., w zależności od tego, czy w rezultacie zachowania się sprawcy instrument finansowy został mu udzielony czy też nie⁸. Sąd Apelacyjny w Gdańsku prawidłowo przyjął, że „jeżeli oskarżony, ubiegając się o wydanie karty kredytowej, złożył fałszywe oświadczenie co do swojego zatrudnienia, to jego zachowanie wyczerpuje znamiona występkę z art. 297 § 1 k.k. w kumulatywnym zbiegu z występkę usiłowania oszustwa, przewidzianym w art. 286 § 1 k.k. Bez względu bowiem na okoliczność, czy oskarżony miał zamiar spłaty kredytu z tytułu ewentualnego uzyskania karty kredytowej, istotą jego czynu było doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Za rozporządzenie takie uznać należy bowiem wydanie karty kredytowej, w dodatku ze znacznym limitem kredytowym, osobie nie posiadającej stałego zatrudnienia”⁹. Za trafny należy uznać także pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie, zgodnie z którym znamię oszustwa stanowiącego skutek przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. wypełnione zostaje także i wtedy, gdy sprawca, działając w sposób opisany w tym przepisie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem w sposób niekorzystny z punktu widzenia instytucji kredytowej, np. dlatego, że wskutek wprowadzenia w błąd dochodzi do udzielenia kredytu o wyższym stopniu ryzyka niż ten, który istnieje w przekonaniu pokrzywdzonego. Konieczność windykacji kredytu drogą licytacji jest niewątpliwie wyższym stopniem ryzyka niż spłata kredytu w gotówce”¹⁰. W końcu przytoczyć należy pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy, iż „znamię stanowiące skutek przestępstwa oszustwa, określone w art. 286 § 1 k.k., wypełnione zostaje także i wtedy, gdy sprawca, działając w sposób opisany w tym przepisie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem, które to rozporządzenie jest niekorzystne z punktu widzenia interesów tej osoby lub innej osoby pokrzywdzonej, np. dlatego, iż wskutek wprowadzenia w błąd dochodzi do udzielenia kredytu o wyższym stopniu ryzyka niż ten, który istnieje w przekonaniu pokrzywdzonego. Dlatego też w chwili dokonywania czynu nazywanego oszustwem sprawca, dla realizacji znamienia działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wcale

⁸ Por. J. Majewski, *Prawnokarna ochrona kredytobiorcy w Polsce (na przykładzie banku i kredytu bankowego)*, w: *Przestępczość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej. Materiały konferencji międzynarodowej (Mikołajki, 26-28 września 2002)*, red. A. Adamski, Toruń 2003, s. 254 in.; Tenże, *Kategoria (braku) zagrożenia dla dobra prawnego w schematach argumentacyjnych karnistów* w: *Kryminalizacja narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo*, red. J. Majewski, Warszawa 2015, s. 30-34.

⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2 grudnia 2015 r., sygn. akt II AKa 373/15, LEX nr 2031176.

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 18 czerwca 2002 r., sygn. akt II AKa 343/01, LEX nr 75405.

nie musi dążyć do przywłaszczenia mienia stanowiącego przedmiot oszukańczych zabiegów, np. do przywłaszczenia kwoty kredytu. Zamiar przywłaszczenia tej rzeczy może powstać dopiero na pewnym etapie realizacji umowy kredytowej, co nie wyklucza tego, iż do realizacji znamion przestępstwa oszustwa doszło już w momencie zawarcia umowy kredytu”¹¹. Sąd Najwyższy wskazał również, że „pojęcie korzyści majątkowej, konkretyzującej cel działania sprawcy (*animus lucri faciendi*) w wykładni prawa karnego zawsze było rozumiane szeroko, jako współczesne i przyszłe przysporzenie mienia, spodziewane korzyści majątkowe, ogólne polepszenie sytuacji majątkowej. Korzyść majątkowa jest zatem pojęciem szerszym niż przywłaszczenie mienia, stanowiące cel działania sprawcy (*animus rem sibi habendi*) przy popełnieniu innych przestępstw przeciwko mieniu (kradzież, przywłaszczenie). Dlatego też, dla realizacji znamienia działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, sprawca wcale nie musi dążyć do przywłaszczenia mienia stanowiącego przedmiot oszukańczych zabiegów. Może on nawet zakładać zwrot mienia pokrzywdzonemu, zamierzając jednak osiągnąć korzyść majątkową płynącą z rozporządzenia mieniem, przejawiającą się w każdej innej postaci, niż jego przywłaszczenie”¹².

Z powyższych ustaleń wynika wniosek, że art. 297 § 1 k.k. służy ochronie tych samych wartości, co tzw. klasyczne oszustwo (art. 286 § 1 k.k. albo art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k.), mianowicie ochronie najszerzej rozumianych praw i interesów majątkowych (mienia)¹³. W perspektywie art. 64 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. nie różnicują zakresu ochrony prawnej pod względem podmiotowym. Przewidziana za realizację znamion występku z art. 286 § 1 k.k. sankcja karna jest bowiem wyższa niż ta wskazana w art. 297 § 1 k.k., a ewentualna kumulatywna kwalifikacja w rozumieniu art. 11 § 2 i 3 k.k. nie zmienia sytuacji prawnej pokrzywdzonego. Brak jest zatem możliwości przyjęcia, że pomiędzy zakresami znamion typów czynów zabronionych art. 286 § 1 k.k. i z art. 297 § 1 k.k. zachodzi różnica tego rodzaju, że dochodzi do sytuacji godzącej w konstytucyjną zasadę równości w ochronie

¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2002 r., sygn. akt I KZP 1/02, LEX nr 52291.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2000 r., sygn. akt V KKN 267/00, LEX nr 43441.

¹³ J. Majewski, *Kategoria (braku) zagrożenia dla dobra prawnego w schematach argumentacyjnych karnistów* w: *Kryminalizacja narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo*, red. J. Majewski, Warszawa 2015, s. 33-34.

praw majątkowych. Przypomnieć bowiem należy, że Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż art. 32 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji pozostają w nierozzerwalnym związku¹⁴.

Z pewnością natomiast do zróżnicowania w zakresie ochrony najszerszej rozumianych praw i interesów majątkowych (mienia) pod względem podmiotowym dochodzi, gdy zestawimy ze sobą znamiona typu czynu zabronionego z art. 286 § 1 k.k. i z art. 297 § 2 k.k. Wszystkie zachowania, które nie dadzą się zakwalifikować, jako wprowadzające w błąd lub wyzyskujące błąd w rozumieniu art. 286 § 1 k.k. i jednocześnie stanowiące niepowiadomienie właściwego podmiotu o powstaniu sytuacji mogącej mieć wpływ na wstrzymanie albo ograniczenie wysokości wsparcia finansowego, określonego w art. 297 § 1 k.k., lub zamówienia publicznego albo na możliwość dalszego korzystania z instrumentu płatniczego, znajdują się poza zakresem kryminalizacji art. 286 § 1 k.k. i jednocześnie są kryminalizowane przez art. 297 § 2 k.k. W tym zakresie przypomnieć należy, że art. 64 ust. 2 Konstytucji jest jednym ze szczegółowych odniesień ogólnej zasady równości do poszczególnych dziedzin życia społecznego - z tego względu przepis ten powinien być interpretowany i stosowany w związku z art. 32 Konstytucji, ponieważ zapewnienie każdemu równej ochrony własności i innych praw majątkowych jest wzmocnione przez nakaz równego traktowania przez władze publiczne. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wskazywał, że jeżeli różnicuje się podmioty prawa charakteryzujące się wspólną cechą istotną, to wprowadza się odstępstwo od zasady równości. Takie odstępstwo nie musi jednak oznaczać naruszenia art. 32 Konstytucji. Jest ono dopuszczalne, jeżeli zostały spełnione następujące warunki: 1) kryterium różnicowania pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji; 2) waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostaje w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania; 3) kryterium różnicowania pozostaje w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych¹⁵.

Zgodnie z art. 297 § 1 k.k., posłużenie się dokumentem niepoświadczającym nieprawdy oraz przedłożenie oświadczenia pisemnego, rozumianego jako każda wypowiedź

¹⁴ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 roku, sygn. P 21/09, LEX nr 78559.

¹⁵ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 roku, sygn. P 21/09, LEX nr 78559.

ujęta w formę pisemną, zarówno sporządzona przez sprawcę, jak i przez inną osobę¹⁶ nie realizuje znamion typu czynu zabronionego opisanego w tym przepisie, lecz niepowiadomienie właściwego podmiotu o powstaniu sytuacji mogącej mieć wpływ na wstrzymanie albo ograniczenie wysokości udzielonego wsparcia finansowego w rozumieniu art. 297 § 1 k.k. albo opisanego w rzeczonym przepisie instrumentu finansowego, gdy na sprawcy ciąży taki obowiązek, stanowi realizację znamion typu czynu zabronionego z art. 297 § 2 k.k.

P. Kardas wskazuje, że zakłócenie funkcjonowania instrumentów finansowych opisanych w art. 297 § 1 k.k. wyklucza lub co najmniej istotnie ogranicza możliwość wykorzystania ich jako elementów systemu gospodarczego, w którym stanowią podstawę dla interwencjonizmu państwowego w działalność gospodarczą¹⁷. Ich szczególna prawnokarna ochrona związana jest z ochroną zaufania¹⁸. Zdaniem tegoż autora, relewantna na gruncie przepisu art. 297 § 1 k.k. będzie zarówno pożyczka bankowa, jak i wszelka inna postać pożyczki, udzielana na podstawie art. 720 k.c.¹⁹. W tym kontekście zaznaczyć należy, że pożyczka oznacza, zgodnie z treścią art. 720 k.c., umowę, przez którą dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. W powyższym kontekście wskazać należy, że instrumentem finansowym będącym przedmiotem ochrony prawnokarnej na mocy art. 297 § 2 k.k. w brzmieniu obowiązującym w dniu wejścia w życie Kodeksu karnego była pożyczka bankowa²⁰, nie zaś pożyczka pieniężna udzielona

¹⁶ Por. M. Kulig, *Komentarz do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz aktualizowany.*, red. M. Mozgawa, LEX 2020, tezy nr 4-6; P. Kardas, *Komentarza do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. Wróbel, red. A. Zoll, wyd. IV, Warszawa 2016, LEX teza nr 37-38, 40.

¹⁷ P. Kardas, *Komentarz do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. Wróbel, red. A. Zoll, wyd. IV, Warszawa 2016, LEX teza nr 11.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ P. Kardas, *Komentarz do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. Wróbel, red. A. Zoll, wyd. IV, Warszawa 2016, LEX teza nr 45.

²⁰ „Art. 297 § 1 Kto, w celu uzyskania dla siebie lub innej osoby kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej, dotacji, subwencji lub zamówienia publicznego, przedkłada fałszywe lub stwierdzające nieprawdę dokumenty albo nierzetelne, pisemne oświadczenia dotyczące okoliczności mających istotne znaczenie dla uzyskania takiego kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej, dotacji, subwencji lub zamówienia publicznego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2 Tej samej karze podlega, kto wbrew ciążącemu na nim obowiązкови nie powiadamia właściwego organu lub instytucji o powstaniu okoliczności mogących mieć wpływ na wstrzymanie lub ograniczenie wysokości udzielonego kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej, dotacji, subwencji lub zamówienia publicznego.

przed bank lub jednostkę organizacyjną prowadzącą podobną działalność gospodarczą na podstawie ustawy albo organ lub instytucję dysponujące środkami publicznymi²¹. Art. 297 k.k. został znowelizowany w tym zakresie przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 18 marca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks wykroczeń²². W uzasadnieniu do tejże nowelizacji czytamy tylko, że rozszerzeniu uległ zakres ustawowych znamion przestępstwa oszustwa kapitałowego o formy wyłudzenia dotyczące wydatków Wspólnot Europejskich, np. o dotacje i subwencje²³. Nie sposób zatem ustalić, jaka była intencja ustawodawcy w odniesieniu do znaczenia znamienia w postaci „jednostki organizacyjnej prowadzącej podobną do banku działalność gospodarczą na podstawie ustawy”.

P. Kardas zaznacza, że jedynym ograniczeniem wprowadzanym przez art. 297 § 1 k.k. jest wskazanie podmiotów udzielających pożyczki, do których ustawodawca zalicza banki, jednostki organizacyjne prowadzące podobną działalność gospodarczą na podstawie ustawy, organy lub instytucje dysponujące środkami publicznymi²⁴. Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe²⁵ (dalej: pr.bank.), bankiem jest osoba prawna utworzona zgodnie z przepisami ustaw, działająca na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Bankiem w rozumieniu art. 297 § 1 k.k. są również kasy

§ 3 Nie podlega karze, kto dobrowolnie przed wszczęciem postępowania karnego zapobiegł wykorzystaniu kredytu, pożyczki bankowej, gwarancji kredytowej lub subwencji, zrezygnował z zamówienia publicznego lub dotacji uzyskanych w sposób określony w § 1 lub 2 albo zaspokoił roszczenia pokrzywdzonego”.

²¹ „Art. 297 § 1 Kto, w celu uzyskania dla siebie lub kogo innego, od banku lub jednostki organizacyjnej prowadzącej podobną działalność gospodarczą na podstawie ustawy albo od organu lub instytucji dysponujących środkami publicznymi - kredytu, pożyczki pieniężnej, poręczenia, gwarancji, akredytywy, dotacji, subwencji, potwierdzenia przez bank zobowiązania wynikającego z poręczenia lub z gwarancji lub podobnego świadczenia pieniężnego na określony cel gospodarczy, instrumentu płatniczego lub zamówienia publicznego, przedkłada podrobiony, przerobiony, poświadczający nieprawdę albo nierzetelny dokument albo nierzetelne, pisemne oświadczenie dotyczące okoliczności o istotnym znaczeniu dla uzyskania wymienionego wsparcia finansowego, instrumentu płatniczego lub zamówienia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2 Tej samej karze podlega, kto wbrew ciążącemu obowiązkowi, nie powiadamia właściwego podmiotu o powstaniu sytuacji mogącej mieć wpływ na wstrzymanie albo ograniczenie wysokości udzielonego wsparcia finansowego, określonego w § 1, lub zamówienia publicznego albo na możliwość dalszego korzystania z instrumentu płatniczego.

§ 3 Nie podlega karze, kto przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie zapobiegł wykorzystaniu wsparcia finansowego lub instrumentu płatniczego, określonych w § 1, zrezygnował z dotacji lub zamówienia publicznego albo zaspokoił roszczenia pokrzywdzonego”.

²² Dz. U. Nr 69, poz. 626.

²³ Druk sejmowy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej IV Kadencji nr 2031 z 19 września 2003 roku, s. 34.

²⁴ P. Kardas, *Komentarza do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278-363 k.k.*, red. W. Wróbel, red. A. Zoll, wyd. IV, Warszawa 2016, LEX teza nr 45.

²⁵ T.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2357 z późn. zm.

mieszkaniowe²⁶, gdyż w rozumieniu ustawy określenie „kasa mieszkaniowa” oznacza finansowo wyodrębnioną działalność banków polegającą na prowadzeniu imiennych rachunków oszczędnościowo-kredytowych i udzielaniu kredytów kontraktowych, zaś przez działania lub zdarzenia dotyczące kasy mieszkaniowej należy rozumieć działania i zdarzenia dotyczące banku prowadzącego kasę mieszkaniową. W literaturze wskazuje się, że jednostką organizacyjną prowadzącą podobną (do banku) działalność gospodarczą na podstawie ustawy jest m.in. jednostka organizacyjna, która na podstawie odrębnej ustawy gromadzi oszczędności oraz udziela pożyczek pieniężnych osobom fizycznym w niej zrzeszonym (art. 3 pkt 2 pr.bank.)²⁷. W zakresie tego pojęcia mieszczą się m.in. spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe²⁸. Pomimo tego, że pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe²⁹ w zakresie swojej działalności korzystają z usług bankowych lub usług kas oszczędnościowo-kredytowych, należy przyjąć, że na podstawie ustawy prowadzą działalność podobną do działalności bankowej³⁰.

W zakres przedmiotowych znamion w perspektywie grupy wskazanych w art. 297 § 1 k.k. podmiotów oprócz wyżej wskazanych podmiotów wchodzi także instytucje kredytowe w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 17 pr.bank. w zw. z art. 4 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012³¹, banki hipoteczne w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych³², Poczta Polska Spółka Akcyjna w rozumieniu ustawy o komercjalizacji państwowego

²⁶ Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2195).

²⁷ I. Zgoliński, *Komentarz do art. 297 Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzesek, wyd. II, Warszawa 2018, LEX teza nr 3.

²⁸ Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 2412 z późn. zm.).

²⁹ Art. 39 ust. 1 i 5 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 263 z późn. zm.) i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy (Dz. U. Nr 100, poz. 502 z późn. zm.).

³⁰ Odmienne: M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 229.

³¹ Dz. Urz. UE. L. z 2013 r. Nr 176, str. 1 z późn. zm.

³² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 415).

przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”³³ oraz krajowa instytucja płatnicza udzielająca pożyczki zgodnie z art. 74 ust. 3 ustawy o usługach płatniczych³⁴.

Z punktu widzenia zakresu znamion typu czynu zabronionego z art. 297 § 2 k.k. istotny jest także brak możliwości jednoznacznego ustalenia, czy jednostką organizacyjną prowadzącą podobną (do banku) działalność gospodarczą na podstawie ustawy w rozumieniu art. 297 § 1 k.k. jest każdy kredytodawca w rozumieniu art. 5 pkt 1 ustawy o kredycie konsumenckim³⁵ oraz w rozumieniu art. 3 lit. b) dyrektywy 2008/48/WE³⁶. W pierwszym wypadku kredytodawcą jest przedsiębiorca w rozumieniu art. 43¹ k.c.³⁷, który w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu. Art. 43¹ k.c. definiuje przedsiębiorcę jako osobę fizyczną, osobę prawną i jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. W rozumieniu wspomnianej dyrektywy termin „kredytodawca” oznacza osobę fizyczną lub prawną, która udziela kredytu lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu w ramach wykonywanej przez siebie działalności handlowej, gospodarczej lub zawodowej.

Istotne jest również, że jednostką organizacyjną prowadzącą, podobną (do banku), działalność gospodarczą na podstawie ustawy w rozumieniu art. 297 § 1 k.k. nie jest również instytucja pożyczkowa w rozumieniu art. 5 lit. 2a ustawy o kredycie konsumenckim. W literaturze wskazuje się, że definicja przestępstw podobnych z uwagi na jej specyfikę nie może być bowiem wykorzystywana przy określeniu znaczenia terminu „podobna”, użytego na gruncie art. 297 §1 k.k., nawet pomocniczo³⁸ oraz że pokreśleniu „podobna” należy przypisywać znaczenie, jakie temu pojęciu nadawane jest w języku powszechnym³⁹. M. Klubińska wskazuje, że przymiotnik „podobny” ma charakter stopniowalny i tym samym za „podobną” może być uznana zarówno działalność mająca

³³ Ustawa z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska” (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 261 z późn. zm.; dalej: ustawa o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”).

³⁴ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 659 z późn. zm.; dalej: ustawa o usługach płatniczych).

³⁵ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1083; dalej: ustawa o kredycie konsumenckim).

³⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE. L. z 2008 r. Nr 133, str. 66 z późn. zm.).

³⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1145 z późn. zm.).

³⁸ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 222, przypis nr 774.

³⁹ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 222.

jedynie pewne cechy wspólne z działalnością porównywaną, jak i taka, która jest z nią niemal identyczna⁴⁰. Wskazane unormowanie może tym samym pozostawać w sprzeczności z zasadą dostatecznej określoności leżącą u podstaw zasady demokratycznego państwa prawnego z art. 2 Konstytucji, gdyż ustawodawca nie dał żadnej wskazówki co do tego, jak interpretować przymiotnik „podobny”. W ocenie M. Klubińskiej rezultatem wykładni musi być uznanie, że działalnością gospodarczą, podobną do działalności bankowej, jest wyłącznie działalność w istotny sposób z nią zbieżna⁴¹. Zdaniem autorki, wykładnia pojęcia „podobny” uzasadnia stwierdzenie, że jednostkami prowadzącymi „podobną działalność gospodarczą”, o której mowa w art. 297 § 1 k.k. są wyłącznie takie jednostki, które działalność depozytową prowadzą jako swoją działalność podstawową⁴². Tym samym M. Klubińska wyklucza poza krąg podmiotów określonych w art. 297 § 1 k.k. instytucje płatnicze, biura usług płatniczych, instytucje pieniądza elektronicznego oraz oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego w rozumieniu przepisów ustawy o usługach płatniczych⁴³. Zdaniem tej autorki, w aktualnym stanie prawnym za jednostkę organizacyjną prowadzącą podobną działalność gospodarczą, o której mowa w art. 297 § 1 k.k., można uznać wyłącznie instytucje kredytowe w rozumieniu pr. bank. oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe funkcjonujące na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych⁴⁴. Autorzy komentarzy do art. 297 § 1 k.k. przedstawiają często odmienny od wskazanego wyżej oraz od zdefiniowanego przez M. Klubińską katalog podmiotów zaliczanych do tych jednostek, kierując się względami natury celowościowej. Stanowisko przedstawicieli doktryny w tej kwestii nie jest jednak jednolite i różnią się oni zasadniczo między sobą co do liczby i rodzaju podmiotów, które obejmują tym katalogiem⁴⁵.

Przyjęcie za M. Klubińską w ramach art. 297 § 1 i 2 k.k. najwęższej z możliwych wykładni terminu „jednostka organizacyjna prowadząca podobną działalność gospodarczą” jest w stanie spełnić wymogi wynikające z gwarancyjnej funkcji prawa karnego, a tym

⁴⁰ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 222.

⁴¹ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 223.

⁴² M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 225.

⁴³ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 229.

⁴⁴ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 233.

⁴⁵ M. Klubińska, *Przestępstwo oszustwa gospodarczego z art. 297 k.k.*, Warszawa 2014, s. 234 i literatura tam cytowana; A. Wujastyk, *Przestępstwa tzw. oszustw kredytowych w ustawie oraz praktyce prokuratorskiej i sądowej*, Warszawa 2011, s. 81-94 i literatura tam.

samym z zasady dostatecznej określoności leżącej u podstaw zasady demokratycznego państwa prawnego w rozumieniu art. 2 Konstytucji, ale jednocześnie wyostrza problem niezgodności art. 297 § 2 k.k. z konstytucyjną zasadą równości w zakresie ochrony prawa własności.

W perspektywie pierwszego ze wskazanych standardów konstytucyjnych (art. 2 Konstytucji RP) wskazać należy, że Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wypowiadał się na temat zasady państwa prawnego⁴⁶. Na podstawie treści uzasadnień wydanych dotychczas orzeczeń przyjąć należy, że zasada ta jest związana funkcjonalnie z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i prawa. Ze wskazanych zasad wynika jednoznaczny nakaz, aby przepisy prawa (zwłaszcza prawa karnego) były formułowane w sposób precyzyjny i jasny oraz poprawny pod względem językowym. Związana z jasnością precyzja przepisu winna przejawiać się w konkretności nakładanych obowiązków i przyznawanych praw, tak by ich treść była oczywista i pozwalała na ich wyegzekwowanie. Trybunał Konstytucyjny podkreśla przy tym, że omawiana zasada ma szczególnie doniosłe znaczenie w sferze praw i wolności. Dla oceny zgodności sformułowania określonego przepisu prawa z wymaganiami poprawnej legislacji istotne są przy tym trzy założenia. Po pierwsze - każdy przepis ograniczający konstytucyjne wolności lub prawa winien być sformułowany w sposób pozwalający jednoznacznie ustalić, kto i w jakiej sytuacji podlega ograniczeniom. Po drugie - przepis taki powinien być na tyle precyzyjny, aby zapewniona była jego jednolita wykładnia i stosowanie. Po trzecie - przepis taki winien być tak ujęty, aby zakres jego zastosowania obejmował tylko te sytuacje, w których działający racjonalnie ustawodawca istotnie zamierzał wprowadzić regulację ograniczającą korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw⁴⁷.

W tym kontekście zastrzec należy po pierwsze, że z tak rozumianej zasady określoności nie wynika skierowany do ustawodawcy nakaz jednostkowego wskazywania desygnatów tych pojęć, których zakres znaczeniowy wskazać można jedynie przez egzemplifikację. To na organach stosujących prawo ciąży obowiązek identyfikacji treści

⁴⁶ Wyroki TK z dnia: 15 września 1999 r., sygn. K. 11/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 116; 11 stycznia 2000 r., sygn. K. 7/99, OTK ZU nr 1/2000, poz. 2; 21 marca 2001 r., sygn. K. 24/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 51; 30 października 2001 r., sygn. K. 33/00, OTK ZU nr 7/2001, poz. 217; 22 maja 2002 r., sygn. K. 6/02, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 33; 20 listopada 2002 r., sygn. K. 41/02, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 83; 3 grudnia 2002 r., sygn. P. 13/02, OTK ZU nr 7/A/2002, poz. 90; 29 października 2003 r., sygn. K. 53/02, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 83.

⁴⁷ Wyrok TK z 9 października 2007 r., SK 70/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 103.

pojęć nieostrych, z uwzględnieniem podstawowych zasad prawa, ogólnosystemowych wartości i standardów konstytucyjnie chronionych. Ponadto, należy poczynić i drugie zastrzeżenie, że nie ma możliwości wyeliminowania z systemu prawa istnienia wyrażen i zwrotów niedookreślonych, gdyż taki system byłby zbyt kazuistyczny i jednocześnie wykluczałby jakikolwiek margines swobody decydowania przy ocenie konkretnych wypadków stosowania prawa. Tak uformowany nieelastyczny system prawa musiałby prowadzić do rozstrzygnięć niesprawiedliwych i jednocześnie - w płaszczyźnie podziału władz - taki system niweczyłby gwarancyjne działanie założenia podziału władzy, a sądy byłyby sprowadzone do roli automatu subsumcyjnego. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego tak opisany system prawa jest obcy założeniom polskiej Konstytucji⁴⁸.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazano, że dla stwierdzenia niezgodności z Konstytucją nie wystarcza tylko i wyłącznie abstrakcyjne stwierdzenie niejasności tekstu prawa, wynikającej z posłużenia się przez ustawodawcę wyrażeniem czy zwrotem niedookreślonym, gdyż nie w każdym wypadku nieprecyzyjne brzmienie lub niejednoznaczna treść przepisu uzasadniają bowiem tak daleko idącą ingerencję w system prawny, jaką jest wyeliminowanie z niego tego przepisu w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Niekonstytucyjność danego unormowania jest możliwa do stwierdzenia, gdy dany przepis jest w takim stopniu wadliwy, że w żaden sposób, przy przyjęciu różnych metod wykładni, nie daje się interpretować w sposób racjonalny i zgodny z Konstytucją. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego niejasność przepisu może uzasadniać stwierdzenie jego niezgodności z Konstytucją, o ile jest tak daleko posunięta, iż wynikających z niej rozbieżności nie da się usunąć za pomocą zwyczajnych środków mających na celu wyeliminowanie niejednorodności w stosowaniu prawa. Pozbawienie mocy obowiązującej określonego przepisu z powodu jego niejasności winno być traktowane jako środek ostateczny, stosowany dopiero wtedy, gdy inne metody usuwania skutków niejasności treści przepisu, w szczególności przez jego interpretację w orzecznictwie sądowym, okażą się niewystarczające.

Mając powyższe na uwadze wskazać należy, że użycie w art. 297 § 1 k.k. terminu „jednostka organizacyjna prowadząca podobną działalność gospodarczą”, bez posłużenia się

⁴⁸ Wyrok TK z dnia 9 października 2007 r., SK 70/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 103.

definicją równoważną, ani kontekstową, ani też przez wyliczenie przykładów, w kontekście tego, co już zostało powiedziane, rodzi zastrzeżenia z punktu widzenia zgodności z wymogiem dostatecznej określoności wynikającym z zasady demokratycznego państwa prawnego w rozumieniu art. 2 Konstytucji.

W odniesieniu do standardów konstytucyjnych z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie, w tym w wyroku z dnia 26 maja 2010 r., sygn. P 29/08⁴⁹, wielokrotnie podkreślał znaczenie gwarancji zawartych w rzeczonym przepisie. Art. 64 ust. 2 Konstytucji nakazuje zapewnienie równej ochrony własności i praw majątkowych. Powołany przepis dopełnia regulację zawartą w art. 21 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji, nawiązując jednocześnie - w perspektywie konstytucyjnej regulacji ochrony własności - do ogólnej normy art. 32 ust. 1 zdania pierwszego Konstytucji, statuującej zasadę równości. Na podstawie orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego należy przyjąć, że istotą regulacji art. 64 ust. 2 Konstytucji jest podkreślenie, iż ochrona własności i innych praw majątkowych nie może być różnicowana z uwagi na charakter podmiotu danego prawa (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 25 lutego 1999 r., sygn. akt K 23/98⁵⁰; z dnia 28 października 2003 r., sygn. akt P 3/03⁵¹). Trybunał Konstytucyjny zwracał również uwagę, że „równość ochrony” ujęta w art. 64 ust. 2 Konstytucji chroni własność bez względu na materialnoprawne zróżnicowanie statusów tej własności (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2004 r., sygn. akt K 22/03⁵²). Z drugiej strony, art. 64 ust. 2 Konstytucji nie tylko nawiązuje do zasady równości, ale też daje wyraz ogólnemu stwierdzeniu, że wszystkie prawa majątkowe muszą podlegać ochronie prawnej (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 13 kwietnia 1999 r., sygn. akt K 36/98⁵³; z dnia 2 czerwca 1999 r., sygn. akt K 34/98⁵⁴). Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, że na gruncie art. 64 ust. 2 Konstytucji istnieją dwa aspekty konstytucyjnej ochrony praw majątkowych z punktu widzenia podmiotowego. Po pierwsze, ochroną taką objęty jest każdy, komu przysługuje prawo majątkowe, bez względu na cechy osobowe czy inne szczególne przymioty. Po drugie,

⁴⁹ LEX nr 578127.

⁵⁰ LEX nr 36178.

⁵¹ LEX nr 81787.

⁵² LEX nr 107952.

⁵³ LEX nr 36398.

⁵⁴ LEX nr 37389.

ochrona praw podmiotowych ma być równa dla każdego z tych podmiotów. Oznaczać to musi tyle, że ustawodawca, tworząc określone prawa majątkowe i mając szeroką swobodę w kreowaniu ich treści, zobowiązany jest szanować zasady wskazane w art. 64 Konstytucji. Ten drugi aspekt art. 64 ust. 2 Konstytucji jest kluczowy w perspektywie art. 297 § 2 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k. Zakres kryminalizacji art. 297 § 2 k.k. różnicuje bowiem sytuację w zakresie ochrony prawa własności w rozumieniu art. 64 Konstytucji podmiotów, których nie sposób zaliczyć do „jednostek organizacyjnych prowadzących podobną działalność gospodarczą na podstawie ustawy” do działalności prowadzonej przez bank, od tych, które ten wymóg spełniają. Tym samym art. 297 § 2 k.k. różnicuje ochronę prawa własności pod względem podmiotowym, przy czym zróżnicowanie to nie znajduje uzasadnienia, czy to w perspektywie choćby takich podmiotów jak Poczta Polska Spółka Akcyjna w rozumieniu ustawy o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”, krajowa instytucja płatnicza udzielająca pożyczki zgodnie z ustawą o usługach płatniczych, czy w końcu kredytodawca w rozumieniu ustawy o kredycie konsumenckim oraz w rozumieniu dyrektywy 2008/48/WE.

W świetle powyżej przedstawionych uwag, zwracam się do Pana Przewodniczącego z uprzejmą prośbą o rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych zmierzających do nowelizacji art. 297 § 1 k.k., tak aby przepis ten czynił zadość wymogom wypływającym z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji zobowiązującym ustawodawcę do równego traktowania obywateli w zakresie prawnokarnej ochrony własności i jednocześnie art. 2 Konstytucji zobowiązującym ustawodawcę do tworzenia przepisów zgodnie z zasadą dostatecznej określoności.

Proszę także uprzejmie o poinformowanie mnie o stanowisku zajęтым wobec problemu przedstawionego w niniejszym wystąpieniu.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/